

Yağmur Duası

Yazar Meryem Bulut

Gönderim Tarihi: 17-Nis-2018 12:22PM (UTC+0300)

Gönderim Numarası: 948333233

Dosya adı: Ya_mur_Duas_1.docx (61.26K)

Kelime sayısı: 5184

Karakter sayısı: 36390

Rain Prayer: A Case For Dikili

Yağmur Duası: Dikili Örneği¹

Meryem Bulut²
Zeynel Karacagil³

Abstract

Traditions transfer a culture of a society from one generation to another. Traditions that are carriers of collective memory are getting affected by the changes of societies and take new sizes and shapes. Rain prayer is the most common and interesting one among these traditions. Areligious influence might be considered in practice, whereas several sub-meanings emerge when pre-prayer and post-prayer stages are examined in detail. Rain prayer might take different practice styles and structures according to the structure of societies and regions where they live. The result we would like to reach with this study conducted in the region of İzmir- Dikili is to determine the way rain prayer is practiced, to identify differences and common points of rain prayers in different regions of Turkey, and to uncover cultural codes in meaning sets that are embedded in practice. This is because rain prayer carries deeper meanings than its functional structure. Taking sub-meanings of this practice that is being shaped around a religious discourse into consideration, patterns from different belief structures are being observed.

Two types of rain prayer in Dikili region are identified in this study. First one is made by stone-reading, and the second one is made only by charity-meal prayer. Non-Islamic elements were observed and practices that were supported by religious discourses were identified

Özet

Gelenekler, bir toplumun maddi olmayan kültürünü bir kuşaktan diğer kuşağa aktarır. Halkın, beklentilerini simgeleştirdiği kolektif hafızanın taşıyıcısı olan gelenekler, toplumların zamanla değişmelerinden etkilenerek yeni boyut ve şekiller alır. Yağmur duası bu geleneklerden en yaygın olarak görüleni ve ilgi çekici olanıdır. Uygulamaya bakıldığında dinsel bir etkinin olduğu düşünülebilir ama dua öncesi ve sonrasında yapılan aşamalar ayrıntılı incelendiğinde çeşitli alt anlamlar ortaya çıkar. Yağmur duası; toplumların yapısı ve yaşadıkları bölgelere göre farklı uygulama tarzları ve yapılarına bürünebilir. İzmir'in Dikili bölgesinde yaptığımız bu çalışmada ulaşmak istediğimiz sonuç; Yağmur duasının uygulanış şeklini tespit etmek, Türkiye'nin farklı bölgelerinde yapılan yağmur dualarından farklarını ve ortak noktalarını tespit etmek ve uygulamaya yüklenen anlam dizgelerinde ki kültürel kodları deşifre etmektir. Çünkü yağmur duası işlevsel yapısından daha derin anlamlar taşımaktadır. Dinsel bir söylem etrafında şekillenen bu uygulamanın alt anlamlarına bakıldığında farklı inanç sistemlerinden izler görülmektedir.

Yapılan çalışmada, Dikili bölgesinde iki tip yağmur duası şekli olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan birincisi taş okuma ile yapılan, ikincisi ise sadece hayır yemeği verilerek yapılandır. Uygulamada İslamiyet dışı unsurlara sıklıkla rastlanılmıştır. Bunların en başında ise yağmur duası öncesi yapılacaklar arasında yer alan oruç

¹Bu araştırma Ankara Üniversitesi ve Dikili Belediyesi tarafından desteklenmektedir.

² Doçent, Ankara Üniversitesi, DTCF Antropoloji Bölümü, meryem.bulut@gmail.com

³ Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi, DTCF Antropoloji Bölümü, zeynelkaracagil@gmail.com

in the ceremony.

This study is based on the research in the villages of Dikili. Moreover, aural and visual recording information that were gathered through participant observation from the rain prayer in Yahşibey Village in September 2016 were used. The technique of in-depth interviews and oral history method were used in the research. The information gathered was evaluated with interpretive paradigm.

Keywords: The prayer for rain, Yoruk, Dikili,

to remain. Oruç, yağmur duasının yapılacağı gün sabah ezanıyla başlar, hayır yemeğinin dağıtılmasına kadar sürmüştür. Bunun gibi birçok dinsel söylemler ile desteklenmiş uygulamalar tespit edilmiştir.

Çalışma, İzmir'in Dikili ilçesine bağlı köylerinde yapılan "Dikilinin Köylerinde Alan Araştırması" isimli proje kapsamında toplanan bilgiler ve daha sonrasında 2016 Eylül ayında Yahşibey köyünde yapılan yağmur duasından katılımlı gözlem ile elde edilen işitsel ve görsel kayıt bilgileri kullanılmıştır. Araştırmada derinlemesine görüşme tekniği ve sözlü tarih yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen bu bilgiler yorumsamacı epistemolojik paradigma ile değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yağmur duası, Yörük, Dikili

GİRİŞ

Gelenek çok yönlü olup, kullanıldığı alana göre farklı anlam dizgeleri ile harmanlanan ve yeniden şekil bulan bir kavramdır. Genel olarak gelenek, toplumların geçmişten günümüze taşıdıkları kültür örüntülerini ifade etmektedir. Gelenekler, bütüncül olarak ele alındığında en yaygın anlamı, modern karşısında yer alanı yani geçmişi tanımlamaktadırlar. Gelenekler, toplumsal özellikleri simgeleştirerek dışa vuran ve toplumsal özellikleri en iyi şekilde yansıtan uygulamalardır (Sweterlitsch, 2016:122). Bu uygulamalar, tarihsel ve kültürel süreç içerisinde çeşitli anlamlar ve değerler yüklemiş, kendince yüklediği bu anlamlar ve değerleri çeşitli pratiklerle ifade ederek, kültürel miras yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılmıştır (Vargün, 2017:1083). Geleneklerin kaynakları dini öğeler ya da din dışı unsurlardan oluşabilmektedir. İster kaynağını dinsel unsurlar oluştursun, isterse dindışı öğeler oluştursun gelenekler uygulamada geçmişin izlerini taşır ve gününün son inanç unsurlarını da eklemeyerek yeni işlevsel özellikler ile yeniden harmanlanarak uygulanır.

Kullanılan gelenekler dört ana kategoriye ayrılmaktadır. Belirli mevsimsel süreçte yapılan gelenekler; geçiş törenleri gelenekleri, toplumsal olaylarla ilgili gelenekler (festivaller vb.) ve son olarak ise halk inançları ile ilgili geleneklerdir (Sweterlitsch, 2016:122-123). Bu bağlamda insanlar, gelenekleri nasıl yapacağını ve hangi zamanda uygulayacağını bir dizi farklı yollarla öğrenerek uygularlar. Yağmur duası ister bir pratik ister bir ritüel olarak ele alınsın; içinde hem bir takım İslami motiflerin taşıdığı hem de tarımla iç içe yaşamlarını sürdüren insanların kozmolojik dünya düzenini yansıttığı dikkati çekecektir (Aksoy Sugiyama, 2014: 187). Bu bağlamda çalışma antropolojinin önemseydiği bir tarzda vernaküler din kavramsallaştırmasını da göz önünde bulundurarak içinde yaşandığı toplum tarafından nasıl yorumlandığı şekliyle yağmur duasını yorumlamaya çalışacaktır. Bunu yaparken ritüelin aynı zamanda köydeki iktidar ilişkilerini nasıl dönüştürdüğü veya koruduğu da göz önünde bulundurulacaktır. Somutlaştırmak gerekirse bazı durumlarda topluluğun geleneksel uygulamalar konusunda kabul gören kişisi, uygulamayı konuya vakıf olmayan kişiye açıklamak

sureti ile uygulamanın hangi davranış ve durumlarda yapılacağını öğretir (Ekici-Fedakar, 2014:41). Yağmur duasının hangi şartlarda, hangi işaretler ile nasıl yapılacağını toplumun ileri gelen dini lideri tarafından gösterilmesi yol göstermeye örnektir ve bu sürdürülen bir iktidar ilişkisinin de devamsallığını göstermede önemlidir.

Yağmur duası kuraklığın baş göstermesi, ekilen ürünlerin yeterli sulanamaması ve susuzluğun ciddi sıkıntılara yol açmaya başlayacağına inanılmasında itibaren gerçekleştirilmektedir. Özellikle tarımla uğraşan topluluklarda, yağmur duası yaygın olarak uygulanan bir gelenek olarak karşımıza çıkar. Tarımla uğraşan toplumlar, gelirlerini tarımdan kazandıkları için kuraklık doğrudan tarımsal etkinlikleri yani geçimlerini etkilemektedir. Bundan dolayı toplumlar için yağmur duası kaçınılmaz olarak uygulama alanı bulmaktadır(Türk, 2002:70)Yağmur duası ritüeli ile yaratana yağmur yağdırması için dua edilir. Örnek'e göre yağmur duası, yaratan üzerinde etkileyici olduğunu düşündükleri ritler ile yapılan bir büyü türüdür (Örnek, 1973: 67).James G. Frazer, yağmur duasını duygusal büyü kategorisine koyar ve duygusal büyü, olması istenilen durumu, taklit etme yoluyla gerçekleşmesini sağlamak olarak tanımlar (Frazer, 1991:13).Yağmur duasının uygulanış şekli yapıldığı bölgeye veya yöreye göre farklılıklar gösterir. Farklı yörelerde, farklı uygulamaları olan yağmur duasının genel olarak ortak özelliği, kuraklık için yapılmış olmasıdır. Demren'in bulgularına göre bu uygulamaların yanı sıra, Ankara'nın bazı köylerinde yağmur duasının sadece kuraklık için değil, o sene kuraklık olmasa dahi "bereket olsun diye" her yıl tekrarlandığı görülür (Demren, 2006:85).

Çeşitli bölgelerde insanlar, kuraklığı pek çok farklı nedene bağlayabilmektedir. Örneğin Erzurum'da mezarın dışında insan kemiğinin bulunması kuraklığın işareti kabul edilmekte ve yağmur duasına gidilmektedir (Acıpayamlı, 1963:3). Yahşibey Köyünde yağmur duası için görüşme yapılan kişiler; yağmur duasına ihtiyaç duyulmasının nedenini, "Zeytinler bu sen çok yağlanmadı. Hasat dönemi çok yaklaşmasına rağmen zeytinlerin durumu kötü..."⁴şeklinde söylemişlerdir. Zeytinlerin yağlanmaması kuraklık olacağını işareti olarak görülmektedir.

Yağmur duası, Dikili'nin köylerinde genel olarak Cuma günleri yapılır. Köyün ileri gelenleri tarafından kuraklığın olduğuna dair karar verildikten sonra bütün köy ikna edilir. Yağmur duası için gerekli hazırlıkların yapılması istenir. Yağmur duasını yapmak için gerekli olan ihtiyaçlar, köylüler tarafından evlerindeki malzemelerden karşılanır. Köylülerin bazıları bulgur getirirken, bazıları yağ getirmektedir. Ne kadar çok katkı sağlarsa, o kadar çok sevap kazanılacağına inanıldığı için köyde yaşayanların fazlasıyla gerekli malzemeyi getirdiklerine tanıklık edilmiştir.

Yağmur duasının yapıldığı gün, bölgeden bölgeye farklılık göstermekte olup, o bölgede yaşayan kişilerin adetleri ile yakından ilişkilidir. Yahşibey köyünde yağmur duasının Cuma günü yapılması tercih edilir. Duanın özellikle Cuma günü yapılmasının nedeni kutsal gün olduğuna inanılmasıdır. Ancak Cuma günü yapılmasının nedeninin Cuma namazı olduğu belirlenmiştir. İnsanlar Cuma gününü hayırlı bir gün olarak görmekte ama aslında bu günün ayrı bir işlevsel kolaylığının da etkili olduğunu belirtmemiz olanaklıdır. Cuma namazından dolayı bütün erkekler camide toplanmaktadır. Dolayısıyla erkeklerin yağmur duasına katılmaları kolaylaşmaktadır. Çünkü yağmur duası hazırlıklarında sadece üç erkek görev yapmaktadır. Bütün hazırlıkları kadınlar gerçekleştirmektedirler. Erkekler Cuma namazından sonra her şey hazırlandığında, duanın yapılacağı yere gelmektedirler.

⁴Yahşibey köyünde yaşayanlar

Yağmur duası öncesi hazırlıklar

Yağmur duasının yapılacağı gün kararlaştırıldıktan sonra gerekli hazırlıklar için köydeki kadınlar kendi aralarında görev dağılımı yaparlar. Duanın yapılacağı günden bir gün öncesi kadınların evde hazırladıklarının yapımına başlanır.⁵ Kadınlar evde yapabildiklerini yaparlar, yapamadıklarını yemeğin yapılacağı meydana yaparlar. Yağmur duası öncesi yapılan hazırlıkların başında, yemek için gerekli olan hazırlıklar gelir. Bazı kadınlar, duanın yapılacağı günden bir gün öncesinde oruç tutmaya başlarlar ve dua yapıldıktan sonra verilen yemek ile oruçlarını açarlar. Bazı yörelerde orucun süresi üç güne kadar uzayabilir (Akyurt, 1951:10). Yağmur duası için oruç tutmayı köydeki bazı kişilerin uygun görmedikleri belirlenmiştir. Oruç tutulmasına karşı çıkanların görüşüne göre orucun belli bir süresi vardır ve sabah niyetlenip öğlen üzeri oruç açılmaz. Yahşibey Köyünde gerçekleştirilen yağmur duası uygulamasında; törenlerde İslami uygulamalar geleneklerin harmanlanarak, zamanla modernleşmenin getirmiş oldukları ile tekrar şekillenip uygulamaya koyuldukları gözlenmiştir. Bunun yanı sıra İslami uygulamalar öznel durumlar için değiştirilerek, topluma faydalı olacak bir hale dönüştürüldüğünü belirtmemiz olanaklıdır. Yarım gün oruç tutan kadınların, bu oruç ile daha “saf ve temiz⁶” olacaklarını, bundan dolayı da tanrının onlara daha çok merhamet edeceğine inandıkları saptanmıştır.

Yağmur duası öncesi en büyük hazırlık taş toplama işidir. Katıldığımız yağmur duasında taş okuma ritüeli zor olduğu için sadece yemek ritüeli yapılmıştır. Normalde yağmur duasının ön hazırlığında köylü için taş toplamak ve okumak çok önemli bir görev olarak görülürmüş. Yağmur duası için 70.000 taş okunmuş.⁷ Taş toplama ve okuma aşaması yapılsa da önceden bu aşamanın yapıldığı yağmur duasına katılan kişilerden bu süreç dinlenmiş ve kayıt altına alınmıştır. Anlatılardan anlaşıldığı üzere taş toplama işi zor ve uğraştırıcı olmasından dolayı köyün imamı bu yıl (2017) yağmur duasında, taş toplatmamıştır. Bu durumdan da anlaşıldığı üzere gelenekler, uygulama pratiğine göre zaman için değişerek daha kolay ve işlevsel şekiller alabilmektedir.

Yağmur duasına çıkılma kararı verildikten sonra köyün imamı tarafından taş toplamak ve okumak için kişilere görevler verilmektedir. Dikili'nin köylerinde genellikle köyün gençleri taş toplama görevini üstlenmektedir. Başka yörelerde taş toplama işini köyün yaşlıları yapmaktadır. Çünkü taş toplamak için abdestli ve namaz kılıyor olmak gereklidir (Acıpayamlı, 1963:5). Taş toplama işinin zor ve ağır bir iş olmasından dolayı Yahşibey köyünde bu işi gençler yapmaktadır. Uygulamada önemli olan unsurlar gerekli görüldüğü zaman köylüler tarafından artık esnetilerek, kolay ve pratik öğelere dönüştürülmüştür. Köyün gençleri değişik şekillerde taşlar toplamak için dere boyuna ya da akarsu yatağına gitmektedirler. Bu yerlerden nohut büyüklüğünde ve istenilen miktarda taşları toplayarak çuvallara doldurmaktadırlar. Toplanan bütün taşlar, gençler tarafından çuvallarda köye getirilir ve yüzer yüzer sayılarak ne bir eksik ne de bir fazla olmadan toplam 70.000 taş olması sağlanır. Sayılan taşlar camiye getirilerek, güvenilen birine teslim edilmektedir. Sait, bu uygulamanın aynısını 1930 yılında yaptığı “Uluborlu’da Yağmur Duası” adlı çalışmasında ortaya koymuştur. Sait’e göre bu görev yağmur duası için çok önemlidir, çünkü taşların sayısının tam ve net olması bu kişiye bağlıdır (Sait, 1930: 17-18). Köyde güven kazanmış kişinin, çuvaldaki bütün taşları teker teker ve üç defa sayarak 70.000 sayısına ulaştırması gerekmektedir. Konya yöresinde 70.000 taş okuma uygulamasında her taşa “*Ve hüvellezi yünezilül gayse...*” ayeti okunmaktadır (Bayrı, 1942:10).

⁵Yahşibey köyünde yapılan yağmur duasından gözlemler.

⁶ Ayşe Keskin, 51 yaşında çiftçilik yapıyor.

⁷ Bayram Çetin, İmam

Taş okuma uygulamasında taşlara okunan dualar da, yöreye ve bölgeye göre farklılıklar göstermektedir. Geleneğin yapılış amacı aynı olsa da uygulamada farklılıklar oluşmaktadır. Uygulamada farklılığa bölgenin fiziki koşulları yol açmış olabilir. Ayrıca bu duruma toplumun hâkim olduğu iş kolu yani geçim tarzları da etki etmiş olabilir. Yağmur duasında tarım toplumları arasında benzerlikler görülürken, hayvancılık ile uğraşan toplumlarda uygulamalar tarım toplumuna göre farklılıklar göstermektedir.

Toplanan taşları okuması için köyün imamı, taş okuma duasını bilen kişilere taş okuma görevini verir. İmam, taş okuma görevini “abdestli ve namazlı” olan bir kişiye vermek için dikkat etmektedir (Acıpayamlı, 1963:5). Köyde taş okuyanlara, “okuyucu”⁸ denilmektedir. Köylüler arasında bu görevin sevabının büyük olduğuna inanılmaktadır. Bir kişinin ne kadar çok taş okursa o kadar çok sevap kazanacağına inanılmaktadır. Bundan dolayı bütün okuyucular daha çok taş okumaya çalışmaktadırlar. Toplu olarak tanrıya bir yakarış miti içerisinde yapılan yağmur duası, öznel yararlarında da kazanmaya çalışılan bir işlevsellik kazanmıştır. Taş okuma işini yapan bazı kişiler, taş okuma işini “sevap için yapıyorum” diye yorumlamışlardır. Yağmur duası sırasında gözlemlerimizde de “sevap” durumunun kişilere farklılaştığı gözlenmiştir. Yağmur duası için sabah hazırlık yapan on iki tane kadın varken, duanın yapılacağı saat yaklaştığında kadın sayısı yaklaşık olarak yetmişden fazla olmuştur. Bu durumu köydeki kadınlara sordüğümüzda bize şu şekilde açıklamışlardır; “Köyde bazı kadınlar namazında niyazında insanlar. Onlar bu işin sevap olduğunu söylüyor, ondan gönüllü olarak bu işleri yapıyorlar. Ama köydeki diğer kadınlar evlerindeki işlerin kalacağından dolayı sadece duanın yapılacağı saat yağmur duasına katılmaktadırlar”⁹. Bu açıklamadan da anlaşıldığı gibi toplumsal örgütlenme içerisinde alınan görevlerin büyük bir kısmında, özneye hep bir yarar ve fayda söz konusu olduğunu belirtebiliriz.

Yahşibey köyünde taş okunurken şu dua okunmaktadır; “Bismillâhirrahmânirrahîm. Ve hüvellezîyünezzilü'l-ğayseminba'dimâkanatû ve yenşururahmetehu ve hüve'l-Veliyyü'l-Hamîd”.¹⁰ Bu dua okunduktan sonra taş yalanarak ayrı bir yere koyulmaktadır. Yahşibey köyünde taş okuma ritüeli, “Karagöl”¹¹ diye isimlendirdikleri gölün çevresinde gerçekleşmektedir. Bütün taşların okumaları bittikten sonra hepsi çuvallara tekrar doldurulmakta ve ağızları sıkı bir şekilde bağlanmaktadır. Taş okuma işi bittiğinde okumanın yapıldığı Karagöl’de iki rekat namaz kılınmaktadır. Kılınan namazdan sonra okunmuş ve yalanmış taşların konulduğu çuvallar dualar eşliğinde suya bırakılmaktadır. Taş okuma uygulamasında bazı yörelerde 50.000 adet taş kullanılmaktadır (Acıpayamlı, 1963: 6). Yahşibey köyünde taş âdetinin neden 70.000 olduğunun yanıtını köydeki yaşayanlardan hiç kimsenin veremediği belirlenmiştir. Sorunun yanıtı “büyüklerimizden böyle biliyoruz” şeklindedir. Bu durumu imamla konuştuğumuzda imamda bu yörede böyle yapılıyor demiştir. Alınan cevaplardan anlaşıldığı üzere geleneklerin; toplumsal örgütlenme içerisinde öznel tarafından sorgusuz sualsiz kabul edilerek özüksendiğini belirtmemiz olanaklıdır.

Yemek hazırlıkları yağmur duasının yapılacağı yerde sabah erken saatlerde başlamıştır. Bu görevin neredeyse tamamı kadınlar tarafından üstlenilmiştir. Katıldığımız yağmur duasında taş okuma yapılmadığı için dua bir yatacın olduğu tepede yapılmıştır. İnan’a göre bazı yörelerde sadece yatacılara giderek yağmur duası yapılmaktadır (İnan, 1930:15). Sabah saat yedi civarında duanın yapılacağı yere kazanlar, odunlar, erzaklar ve su tankı taşınmıştır. İlk olarak kazanlar

⁸ Fatma Yıldız, 61 yaşında çiftçilik yapıyor.

⁹ Gülsüm Çeper, 43 yaşında çiftçilik ve hayvancılık yapıyor.

¹⁰ Hatice Kavak, 59 yaşında çiftçilik yapıyor.

¹¹ Hasan Basri Güneş, 62 yaşında muhtadlık yapıyor.

ocaklara oturtularak, yemeklerin pişirilmesi için ateş yakılmıştır. Bu aşama önemlidir çünkü yanlış bir yere ateş yakılıp, kazanlar oturtulursa daha sonra yerinin değiştirilmesi mümkün değildir. İlk olarak köylünün ortak topladığı keçi, koyun etleri pişmesi için hazırlanmaktadır. Yemeklerin, öğlen yapılacak olan duaya kadar yetişmesi için herkes bir yemek kazanın başında sadece o yemekle ilgilenmiştir. Katıldığımız yağmur duasında kadınlar, erkek bir aşçıya yardım etmektedirler. Bu aşçı yağmur duası için özel olarak çağrılmıştır. Özel bir aşçının tutulmasının nedeni ise yemeklerin lezzetli olması içindir. Çünkü bu yemekler tanrıya adak olarak yapılmaktadır. Bu sebepten ötürü yemeklerin en güzel şekilde yapılması gerektiğine inanılmaktadır.¹² Yemekler aşçının talimatlarına göre yapılmaktadır. Et yemeğinden sonra bulgur pilavı ve aşure yapımına geçilmiştir. Bu yemekler kolay pişeceğinden dolayı duanın yapılacağı saate yakın bir vakte yapılmıştır.

Ortaklaşa getirilmiş olduğu etler ilk olarak teker teker kemiğinden ayrılmakta ve tek kazanda pişmesi için birleştirilmektedir. Bu etler, etli bulgur pilavı için kullanılacaktır. Etli bulgur pilavı birçok yörede geleneksel yemek olarak yapılmaktadır. Bu yemek türüne aleviler “dede aşı” demektedir (Eröz, 1977:158). Etler tek hayvan cinsinden olmayıp herkes evinde, hangi hayvanı besliyorsa onun etini getirmiştir. Ağırıklı olarak keçi eti kullanılmaktadır. Aşçı ilk olarak ocaklar kurulduktan sonra tencerelere 2,5 litrelik şişelerde getirilmiş olan yağlardan koymuştur. Yapılan yemeğe göre aşçı, yağı ölçerek gerekli miktarı ısınan kazana koymuştur. Pilav için bulgurlar büyük leğen dedikleri kaplarda yıkanmıştır. Ellişer kiloluk çuvalardaki bulgurlar leğenlere sırasıyla dökülme ve daha sonra bu leğenlere su konularak, elek ile bulgurlar alınarak, tekrar çuvala doldurulmuştur. Bu işlem, yapılacak yemek için gereken bulgurların hepsinin yıkanmasının bitimine kadar tekrar etmiştir. Aşçı, bulgur pilavı için büyük kazana koyduğu yağ ısıdıktan sonra içine haşlanan etin suyunu koymaya başlamıştır. Et bir taraftan haşlanırken, bulgur pilavı için gerekli olan su, pişen etin suyundan alınmıştır. Aşçı ölçülü olarak kızgın yağa et suyunu koyduktan sonra yıkanan bulgurları yavaş yavaş ilave etmiştir. Bütün bulgurlar konulduktan sonra yemeğin tuzu atılır ve sürekli karıştırması için bir kadın görevlendirilmiştir. Bu kadın artık sadece bulgur pilavından sorumlu olmaktadır. Çünkü sürekli karıştırmaz ise pilavın dibinin tutacağını söylenmiştir. Pilavın dibine tutması uğursuzluk delaleti olarak yorumlamakta ve yağmurun yağmayacağına bir işaret olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla pilavın dibinin tutmaması için gerekli tüm önlemler alınmıştır.

Yağmur duası için yapılan yemeklerin çeşidi yöreye göre değişmektedir. Örneğin Sindel’de nohut yemeği, bulgur pilavı ve ayran yapılmaktadır (Yasa, 1969:21). Yemekler toplumun kültürel örüntüleri ile doğrudan ilişkilidir. Yahşibey köyünde dua için neden bu çeşit yemeklerin yapıldığı sorulduğunda “bizim kültürümüzde böyle yapılıyor” cevabını vermişlerdir. Özellikle etli bulgur pilavının yöreye özgü bir yemek olduğunu vurgulanmıştır. Dikili’nin köylerinin tamamında bu yemekler yaygın olarak törenlerde yapılmaktadır. Ama etli bulgur pilavı Türk kültür yemeği olarak literatürde yer almaktadır. Orta Asya ve Anadolu coğrafyasının her bölgesinde etli bulgur pilavı yemeği yapılmaktadır. Yahşibey köyünde yaşayanlar ise etli bulgur pilavını yemeğini; bu yöreye ve Yörüklerle özgü bir yemek olarak kolektif hafızalarında kodlamışlardır.

Tatlı olarak bu yörede aşure yapımı kolay olmasından dolayı çokça yapılmaktadır. Aşurenin hem dinsel, hem de kültürel bir boyutunun olmasından dolayı pek çok farklı yörelerde yapılması tercih edilmektedir. Müslümanlar arasında aşureye kutsallık atfedilmiş ve aşure ayrıca peygamberlerle ilgili birçok kurtuluş hikâyeleri ile özdeşleştirilmiştir (Wensinck, 1950:711). Bu inanç motifi etrafında şekillenen aşure kültürü, Osmanlı kayıtlarından anlaşıldığı

¹² Yahşibey köyündeki yağmur duası için yapılan görüşmeler sonucunda böyle bir bilgi edinilmiştir.

üzere çok farklı çeşitlerde ve uygulamalar ile toplumsal yapıda yerini almıştır (Özlu, 2014:209) Aşurenin bu tarihi uygulamaları günümüzde de devam ettirilerek, toplumsal yapı pratiklerinde önemini korumaktadır. Böyle bir tarihten dolayı aşure, yağmur duası gibi toplumsal ritüellerde yaygın olarak yapılan bir tatlı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aşure yapımı için duanın yapılacağı günün bir gün öncesi köyde yaşayanlardan malzeme tedarik edilmiştir. Kadınlar aşurede kullanılacak olan meyveleri, yemek yapılan yerde teker teker temizleyerek hazırlamışlardır. Aşurede kullanılmak üzere; buğday, nar, üzüm, kuru kayısı, nohut, kuru fasulye ve incir hazırlanmıştır. Aşure için gerekli malzemeler hazırlandıktan sonra ilk olarak tencereye su eklenmiş, ardından içine koyulacak diğer malzemeler ilave edilerek, son olarak şeker eklenerek kıvam alıncaya kadar durmadan karıştırılmıştır. Aşure, duanın yapılacağı zamana bir saat kala yapılmıştır. Yemekler pişerken diğer kadınlar evden şişelerde getirdikleri ayranları, büyük kazanda birleştirmişlerdir.

Duada verilecek yemek için kullanılacak tabak, çatal ve kaşıklar köyün ortak olarak aldığı malzemelerden karşılanmaktadır. Cenazelerde, hayırlarda, yağmur duasında vb. gibi büyük törenlerde kullanılmak için köylüler ortak bir sandık kurmuşlardır. Bu sandıktan toplanan paralar ile köyde yapılan törenler için gereksinim duyulan malzemeler karşılanmaktadır. Ortak alınan malzemeleri kimse evine götürmesin diye üzerlerine yağlı boya ile işaret koyulmuştur. Böylece ortak kullanım malını kimse evinde kişisel olarak kullanamayacaktır.

Yağmur duası

Öğle namazı vakti yaklaştığında dua için verilecek olan yemek hazırlıklarının sonuna gelinmiş, yemek pişirilmesi tamamlanmış durumdaydı. Dua, erkeklerin Cuma namazını kılması ile başlamıştır. İlk olarak köyün erkekleri Cuma namazı için camide toplanmış ve imam ile kılınan Cuma namazı sonrası toplu olarak dua meydanına gelmişlerdir. Ancak erkeklerden önce kadınlar ve çocuklar yağmur duası meydanına ayrı ayrı gelmişlerdir. Kadınlar ve çocuklar, erkeklerin Cuma namazından sonra gelmelerini ve yağmur duası meydanında; duanın başlamasını beklemişlerdir. Duaya kadın, erkek, çocuklar ayrılmadan hepsi birlikte katılmışlardır. Bazı yörelerde kadınlar duaya katılmamakta ve çocuklar ayrı bir yağmur duası yapmaktadırlar. Okutan'ın, Şebinkarahisar'da yaptığı çalışma sonucunda yazmış olduğu kitapta, çocukların yağmur duasından ayrıntılı olarak bahsetmektedir. Yazar bu bölge ve çevresinde yetişkinler ve çocukların ayrı ayrı yağmur duası yaptığını yazmaktadır (Okutan, 1950:362).

Cuma namazının bitmesi ile imam önde, cemaat arkasında köyün bütün erkekleri dua meydanına doğru gelmişlerdir. İmamın hemen arkasında köyün yaşlıları ve sözüne itimat edilen kişiler sıralanmıştır. Bu kişilerin ardında köyün geri kalan gurubu sıralanmıştır. Bazı yörelerde dua alanına giderken, grup ilahiler ya da dualar okumaktadırlar (Acıpayamlı, 1963:5). Ancak Yahşibey köyünde geleneğin dönüşümü sonucu ilahilerin okunmadığı düşünülmektedir. Yağmur duasının zamanla farklılaşarak, toplumun gözünde bir hayır yemeği halini almış olduğu gözlenmiştir. Erkekler duanın yapılacağı yere ulaştığında orada bulunanlar dua için hazırlanmıştır. Yağmur duası töreninde geçmişte olduğu gibi taş okuma yapılmış olsaydı, gençler okunmuş taşların koyulduğu çuvalları taşırken topluluk ilahi söyleyecekti. Ancak katıldığımız yağmur duasında taş okuması yapılmadığı için dua kısa sürmüştür.

İmam ve cemaat duanın yapılacağı yere geldiğinde namaz kılmak için önceden hazırlanmış olan yerde hazırlıklar tamamlanmıştır. İmam sesini duyurmak için bir yaka mikrofonu takmıştır. Erkeklerin namaz kılması için kadınlar tarafından yerlere kilim, hasır vb.

şeyler serilmiştir. Bu hazırlanan yerde sadece erkekler namaz kılarken, namaz kılmak isteyen kadınlar oldukları yerde kılmışlardır. Ancak toplu olarak kılınan namaza kesinlikle kadınlar katılmamıştır. Kadınlar erkeklerin dışındaki yerlerde ayrı ayrı oluşturdukları gruplar halinde imamın sesi eşliğinde namazlarını kılmışlardır. Toplumsal cinsiyet rollerinin yağmur duasında ağır bir şekilde uygulandığı gözlenmiştir. Ayrıca erkekler arasında da ayrı bir hiyerarşik mekanizmanın olduğuna tanıklık edilmiştir. Namaz için sıralanan erkekler arasında yaşlıdan gence doğru bir sıralama mevcuttur. Köydeki yaşayanların kolektif hafızalarında, bir kişi ne kadar yaşlı ise o kadar güvenilir ve temiz kalpli olduğuna dair inançlarının olduğu belirlenmiştir. Köyün imamı namazda cemaate hocalık etmiştir.

İmamın önderlik yapması ile yağmur duasına katılanlar iki rekat namaz kıldıktan sonra dua aşaması gerçekleşmiştir. Dua aşamasının aslında topluluğun hafızasında Tanrıya bir yakarış ve yalvarış olarak kodlandığını belirtmemiz olanaklıdır. Bundan dolayı bazı yörelerde gebe kadınlar, küçük çocuklar ve yaşlıların duaya özellikle katılmaları istenmektedir. Bu kişilerin Tanrının katında dualarının daha çok kabul edileceğine dair yaygın inanç vardır.¹³İki rekat namaz kıldıktan sonra imam yağmur duasına başlamıştır;

“Ey dereceleri yükselten Allah'ım. Ey bereketlerini indiren yerleri gökleri yaratan yaratıcımız. Sesler türlü türlü yükselerek sana koşuyor, sana doğru yükseliyor, senden yardım istiyor. Bizim dileğimizde dünya halkı tarafından unutulduğumuz imtihan evinde senin bizi hatırlamandır. Yarabbi sen bizim sözümü işitiyorsun, yerimizi görüyorsun, gizli açık ne varsa biliyorsun hiçbir işimiz senden saklı değil. Biz aciziz, fakiriz, yardım istiyoruz. Aman diliyoruz bizlere yardım eyle Allahım. Rahmetini bereketini bol bol indir Allahım. 3 rkuyoruz. Günahlarımızı itiraf ediyoruz ya Rabbi. Senden bir çare nasıl istenirse bizde öyle istiyoruz 3 Bir günahkar sana nasıl yalvarırsa bizde öyle yalvarıyoruz. Büyüklüğünün huzurunda bugünü bükmüş gözlerinden yaşlar boşanan, senin uğrunda bütün varlığını alçaltan, senin için burnunu topraklara sürten bir kulun, sana nasıl dua ederse bizde öyle dua ediyoruz. Yarabbi günahlarımızdan dilimiz söylemez olmuş, sana yakışacak bir amelimiz olmadığı gibi umuttan başka da şefaatiniz yok. Allahım biliyoruz ki işlediğimiz günahlar yüzünden senden özür dileyecek yüzümüz kalmamış fakat sen kerimlerin en kerimisin Allahım. Rahmetini bize yetiştir. Çünkü senin rahmetin her şeyi kucaklayacak derecede geniştir. Ey dilekler çoğaldıkça ihsanı, hacetler arttıkça inamı fazla artan Allahım bize yardım eyle. Şu kuşlar, hayvanlar dil söylemez hayvanların yüzü suyu hürmetine peygamber sav. efendimizin yüzü suyu hürmetine günahsız sahibelerin yüzü suyu hürmetine rahmetini bereketini bol bol bizlere yağdır. Allahım şu ağaçların yüzü suyu hürmetine rahmetini bereketini indir. Allahım dualarımızı kabul eyle. Ya rabbi bizlere rahmetinle muamele et. Yarabbi bizlere bereketinle muamele et.Ya rabbi bizlere rahmetinle bereketinle muamele etmezsen dünyada da ahirette de kaybedenlerden oluruz.Bizleri kaybedenlerden eyleme Allahım.Bizlere yağmurun bereketini bol bol ihsan eyle ya rabbi.Allahım biz günahkarız biliyoruz.Sana el açacak yüzümüz yok ama senin rahmetin bereketin mahiretinherşeyin kuşatmıştır.Bize rahmetini bereketini mahiretini bol bol ihsan eyle Allahım. Dualarımızı kabul eyle Allahım. Sav şefaatine nail olan kullarımdan eyle Allahım. Hasta kullarına şifalar ver Allahım. Dertli kullarına devalar ver Allahım.Borçlu kullarına da edalar ihsan eyle Allahım.Son kelamımızı buyurur.Eşhedu En La İlähe İllâllah Ve EşheduEnneMuhammedenAbduhu Ve Resuluhu diyerek çene kapamak cümlemize nasip eyle yarabbi. El Fatiha”

Topluluk imamın duaya başlaması ile ellerini ters çevirerek duaya eşlik etmişlerdir. Bazı yörelerde, giysilerde ters giyilerek dua edilmektedir (Acıpayamlı, 1963:11). Ellerin ters çevrilmesinin nedeni; yağmurun yeryüzüne inmesini işaret etme amacı taşımasındandır. Yani avuçlar semaya değil, toprağa doğru açıktır. Duaya gelen insanlar, avuç içinin yere bakmasının nedenini“yağmur duası toprak için yapılır” sözleri ile açıklamaktadır. İmam okuduğu duada tanrıdan merhamet dilemekte ve yağmur yağmasını istemektedir. İmamın okuduğu duaya cemaat “Amin” diyerek, tanrıya açılan eller ile yağmur yağması için feryat edilmektedir. Duanın yapılış şekli yörelere göre farklılıklar göstermektedir. Bazı yörelerde topluca yapılan feryatta bebekler annelerinden ayrılmakta ve ağlatılmaktadır. Çünkü bebeklerin tanrının

¹³Yahşibey köyündeki yağmur duası için yapılan görüntülemeler sonucunda böyle bir bilgi edinilmiştir.

yanında masum olarak görülmesi nedeniyle, bu ağlayış ve yakarışların tanrı tarafından görüleceğine ve kabul edileceğine dolayısıyla da yağmur yağdıracağına inanılmaktadır.

Dua yapıldıktan sonra yemeklerin dağıtılma aşaması başlamıştır. Erkekler, namaz kılınan alanda öbekler halinde oturarak yemeğin gelmesini beklemektedirler. Bazı erkekler, tepsilerle öbekler halinde oturmuş olan erkeklere yemek ve ayran taşımışlardır. Öncelikle erkeklerin tamamı yemek yemiş, daha sonra kadınlar ve çocuklar yemeklerini yemişlerdir. Herkes sırasıyla etli pilav ve aşure almışlardır. Dua için gelen herkes yemek yedikten sonra kalan yemek olursa evlere götürülmesi için dağıtılmıştır. Yemekler yenilirken imam, herkesin ellerini kaldırarak duaya hazır olması için “Amin” diyerek yemek duasına başlamıştır;

“Yarabbi senin vermiş olduğun rızıklara hamdolsun. Senin vermiş olduğun rızıklarla şüanda ikramlarımız olacak. Ya rabbim yapı bu ikramları dergahında kabuller en güzeli ile kabul ve makbul eyle. Bu hayırda emeği geçenlerden sen razı ol. Ya rabbim. Vücutlarına sağlık, sefahat, afiyetler ihsan eyle. Ya rabbim. Ya rabbim senden rahmet istiyoruz. Ya rab senden yağmurunu istiyoruz. Ne olur her tarafı yeşillendirecek rahmetini bizlere lütf eyle. Ya rabbim. Bizleri rahmetinden mahrum eyleme Allahım. Senden başka varacak kapımız yok. Senin kapından başka isteyecek kapımız yok. Ya rab senden istiyoruz. Allahım bizleri rahatsız bırakma. Ya rabbi nebahati, hayvanları, börtü böcekleri, ağaçları senin rahmetinden mahrum eyleme onları yüzü suyu hürmetine Ya rabbim. Cumagününün hürmetine. Ya rabbim. Ya rabbi efendimiz sav. Cuma günleri bir vakit vardır o vakitte yapılan duaların geri çevrilmeyeceğini bizlere müjdeliyor. Ya rabbim şüanda yaptığımız duamızı o vakte rast getir ve kabul eyle Allahım. Allahım affedicisin, affetmeyi seversin. Bizleri affeyle. Yapılan hayrı kabul eyle. Ya rabbi bu hayırda emeği geçen bütün kardeşlerimizi dünyevi ve uhrevi Muradlarına nail eyle. Allah rızası için el Fatiha...”

Bu duanın okunması ile topluca yapılacak aşamalar son bulmuştur. Yağmur duası töreninin son aşaması olarak bağ düğümünün suya bağlanması yapılmıştır. Köyde kendisine itibar edilip güvenilen yaşlı bir kişi asma dallarından seçilen 41 boğumlu asma dalını suya bağlamıştır.41 boğumlu taze asma dalı, önceden her boğumuna Yasin suresi okunarak bağlanmış bir halde dua günü için hazırlanmaktadır. Bu bağ çubuğu, köyün deresine ya da su akan bir yere ip ile suyun içinde kalacak şekilde dua eşliğinde bağlanmıştır. Bu bağ, yağmur yağmıncaya kadar suyun içinde bırakılmıştır. Bağ çubuğu yağmur yağdığı zaman çıkarılmaktadır.¹⁴

SONUÇ

Gelişen teknolojidten dolayı birçok geleneksel ritüeller dönüşerek, uygulamaları simgesel gösteri haline gelmiştir. Simgesel gösteri haline gelen yaygın geleneklerin başında yağmur duası yer almaktadır. Teknoloji birçok geleneklerin köklerini sarsan sonuçlar getirirse de toplumların gizli savunma mekanizmaları, gelenekleri dönüştürerek zamanın gereklerine cevap veren bir tören haline getirmektedir. Dikili'nin köylerinde yapılan yağmur duası törenleri de bu dönüşümden etkilenmiş ve simgesel bir şekle bürünmüştür.

Yahşibey köyünde katıldığımız yağmur duası töreninde, yorucu ve zor olmasından dolayı taş okuma uygulamasının yapılmadığı tespit edilmiştir. Özellikle fiziksel yoruculuğu olan aşamalar kaldırılarak, yerine daha kolay ve pratik işlevsel aşamalar getirilmiştir. Normalde yağmur duasının özü tanrıya bir yakarış ve yalvarıştır. Tanrıya yalvarış ve yakarışların uygulaması, yörelere göre farklılık gösterse de ortak noktası tanrı için bir özveri ve çaba gösterilmesidir. Başka bir şekilde ifade edecek olursak; geleneksel ritüellerin temel amacı istenilen şey için toplum ya da özneler ne kadar çok fedakârlık yaparsa o istenilen şeyin tanrı tarafından gerçekleşeceği inancı vardı. Bazı yörelerde bu özveriyi çocukları ağlatarak, hayvanları annelerinden ayırarak, giysileri ters giyerek tanrıya farklı şekillerde bir yakarış ve yalvarış olarak göstermektedirler. Yahşibey köyünde dâhil olduğumuz yağmur duasında bu

¹⁴Yahşibey köyündeki yağmur duası için yapılan görtüşmeler sonucunda böyle bir bilgi edinilmiştir.

yakarışı eskiden Karagöl olarak adlandırılan bir gölde 70.000 taş okuma ile gerçekleştirilirken, günümüzde yemek ile tanrıya yakarış şeklinde yapılmaktadır.

Yahşibey köyündeki yağmur duasında, toplumsal cinsiyet rollerinin ağır bir şekilde işlediği gözlemler sonucu tespit edilmiştir. Atıerkil toplum yapısının ve iktidarın gücü, yağmur duasının her aşamasında hem simgesel, hem de söylemsel olarak hissedilmiştir. Dua için gerekli hazırlıkların neredeyse tamamı kadınlar tarafından gerçekleştirilmesine rağmen, erkeklerin aracılığı ile tanrıya dua edilmektedir. Erkeklerin oturacağı yerden, namaz kılacağı yere kadar her şey hazırlanırken, kadınlar için ise hiçbir hazırlığın söz konusu olmadığı tespit edilmiştir. Erkekler, namazı hasır ve kilimlerin üzerinde daha düzenli ve itinalı bir şekilde kılarken, kadınlar toprakta her hangi bir düzen ve intizam olmadan erkeklere eşlik ederek namaz kılmaktadırlar. Bu durumdan yağmur duası için řu sonucu çıkartabilir; birçok farklı yörede yağmur duası için kadın ve çocuklar daha önemli görülürken, Yahşibey köyünde yapılan yağmur duasında erkeklerin kadınlara göre daha baskın ve önemli bir konumda olduğu gözlenmiştir.

Sonuç olarak geleneksel bir ritüel olan yağmur duası uygulaması; gerek teknoloji, gerek toplumdaki temel dinamikler, gerek geleneğin özündeki ağırlıklardan dolayı olsun sürekli değişim ve dönüşüm geçirmekte ve giderek uygulamalar, amacını özünden uzaklaşarak bir gösteri haline dönüşmektedir.

Extended English Abstract

Traditions transmit the non-material culture of a society from generation to generation. Traditions, which are the transmitters of collective memory through which people symbolise their expectations, are influenced by changes and take on new dimensions and new shapes through time. Rain prayer is one of such traditions which is the commonest and the most interesting. On looking at the practice, it may be thought that there are religious effects but on examining the stages before and after it, we see various sub-meanings of it. Rain prayer can differ in manner and structure according to the structure of communities and the regions they live in.

This study, conducted in Dikili district of Izmir, determines the way rain prayer is practised in the region. The cultural codes in the meaning systems loaded into rain prayer are different. They have meanings deeper than their functional structure. On looking at the sub-meanings of the practice which is shaped around religious discourse, the traces of differing belief systems can be seen.

The study employs data coming from the project entitled "Field Study in the Villages of Dikili" which was conducted in the villages of Dikili and from the audio and visual recordings made through participatory observation of rain prayer made in Yahşibey village in September 2016. The study uses in-depth interview technique and oral history method.

It was found in consequence that two types of rain prayers were available in the region of Dikili. One of them was performed by stone reading while the other was performed by giving a charity dinner. Non-Islamic elements were frequently seen in the practice. One such element was fasting prior to rain prayer. The fasting began with the morning azan (call to prayer) and continued until the time dinner was given. Many practices supported with such religious discourse were found.

Rain prayer is practised when draught is encountered and when the water need by crops cannot be met. Rain prayer is a tradition usually practised in communities doing agriculture. In this ritual, people pray God to send them rain. The purpose of rain prayer and the way it is practised differ from region to region. Rain prayer, which is practised in different ways in different regions, is practised in cases of draught.

Rain prayer is practised on Fridays- an important day in religious terms- in the villages of Dikili. This is because Friday is an important day in religion and because all the men in the village come together for Friday prayer. Thus, it is easier for all the men of the village who has come together to participate in the rain prayer. Preparations for rain prayer are made by women. Men arrive after Friday prayer and when everything is ready. Islamic practices are blended with traditions are thus rain prayer is practised.

The villagers say that the most important preparation prior to rain prayer is to collect stones, and collecting and reading stones is considered as a very important job. They say that 70,000 stones are read for rain prayer. Yet the imam of the village mosque told the villagers not to collect stones since it was a difficult job. As is clear from the decision not to collect stones, traditions can change over time and they may be made easier and more functional to apply

Preparations for dinner started early in the morning in the location where rain prayer would be practised. Meat of sheep and goat for which the price was paid jointly was cooked. After the meat was cooked, bulgur pilaf (cracked wheat pilaf) and ashoura were cooked. Because those dishes could be cooked easily and in a short time, they were cooked just before the ritual.

Ashoura was preferred as the dessert due to its religious and cultural dimensions. It was observed that rain prayer differed through time and it turned into a charity dinner.

Rain prayer started with men's performing the Friday prayer. Men, women and children joined the rain prayer altogether. The imam and community said the prayer altogether by opening their hands and turning their palm downward. The reason for turning their hand palm was a signal for rain to come down. As the final stage of the ritual, a grapevine with 42 knuckles was tied to water to take it out when it rained.

Yağmur Duası

ORIJINALLIK RAPORU

%6

BENZERLIK ENDEKSİ

%4

İNTERNET
KAYNAKLARI

%0

YAYINLAR

%2

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BIRINCIL KAYNAKLAR

1

www.worldeducationcenter.eu

İnternet Kaynağı

%3

2

[Submitted to Mugla University](#)

Öğrenci Ödevi

%2

3

www.secdegulleri.net

İnternet Kaynağı

<%1

4

docplayer.biz.tr

İnternet Kaynağı

<%1

Alıntıları çıkart

Kapat

Eşleşmeleri çıkar

Kapat

Bibliyografyayı Çıkart

Kapat